

KARLSBYGGET Backstuga under Långö, FoF

130

KARLSBYGGET

Karlsbygget uppfördes 1859 av avskedade soldaten Karl Alm och fick sitt namn efter denne. Stugan fick registerbeteckningen Karlström 1:4. Lite åkrar odlades upp, så att det gick att hålla en ko på stället.

Karl Magnus Alm, född 26/7 1806 i Mjöhult i Fryele sn och död 2/3 1890 på Karlsbygget. Gift 3/12 1831
Lisa Petersdotter, född 27/4 1801 i Fryele sn och död 23/1 1894 i Långö Södergård 1:3 (Storlycke)

Karl Alm var soldat för Långö 1830-1859. 1859 byggde han upp Karlsbygget, och 1860 blev han kyrkväktare. Det var en ganska lång väg upp till Nydala kyrka. Änkan Lisa flyttade 1894 till sonen Sven Gustav Fagell i Storlycke

Karl och Lisa tog som fosterdotter en flicka Maria Augusta Karlsdotter Krieg, född 2/2 1862 på Långö utjord. Hon var dotter till sågaren Karl Otto Krieg. Karl Otto och hans hustru avled båda 1866, efterlämnande tre små barn. 1877 flyttade flickan till Vrigstads sn

Sven Emanuel Johansson, född 26/3 1861 i Hättebo och död 9/10 1897 på Karlsbygget. Gift 31/8 1889 med
Albertina Josefina Johansdotter, född 23/5 1871 i
Vrigstads sn

Hanna Charlotta Elisabet,	född 16/2 1892 i Hättebo
Ester Lydia Linnea	27/9 1893 "
<u>Gerda</u> Emilia Martina	5/10 1895 "
<u>Algot</u> Emanuel Natanael	3/12 1897 på Karlsb.

1896 från Hättebo och blev svarvare i Långö. Änkan och barnen flyttade 1899 till Sandvik. Där gifte Albertina om sig 24/9 1900 med Samuel August Andersson. De flyttade 1900 till Östanskog, 1904 till Axaryd i Hjälmseryds sn och kom 1925 från Eksjö till Andersholm

Henning Karlsson, född 18/5 1870 i Hättebo och död 6/12 1923 på Karlsbygget. Gift 23/12 1899 med
Augusta Karlsdotter, född 4/3 1869 i Ringås
Berta, född 1/9 1900 på Karlsbygget
Gertrud 11/11 1908 "
Erik 18/5 1911 "

1899 från Hättebo. Henning var svarvare i Långö. Han hade ett par kor men ingen dragare. Han fick "körehjälpe" 1918 av Gustav Sandstedt i Kullen. De hade också höns på torpet.

I ett avseende är Henning värd stor beundran. När han var 13 år sköt han sig av misstag i benet. Det amputerades under knäet. Han gjorde sig ett eget klynnat träben, som han snodde fast med remmar ovan knäet. Gustav Skomakare hjälpte honom att göra en puta av läder som skydd. Han klarade sig så bra med sitt eget träben, att han inte ens sågs halta, när han gick. När han gick och slårde mader satte han en trätrilla på träbenet för att det inte skulle sjunka så djupt. Och när han dikade mossar, satte han dit en avlång träplatta för att lättare hålla balansen och för att inte sjunka i dyn. Aldrig hördes han klaga på sitt handikapp.

Hustrun Augusta flyttade till sist till dottern Gertrud i Värnamo, och där dog hon.

Dottern Berta gift 16/6.1929 med Johan Edvin Richard Svensson från Ljungsjön i Svenarums sn och flyttade dit
Dottern Gertrud gift 26/10 1935 med Herbert Klausen från Fredriksdal och flyttade till Värnamo

Sonen Erik flyttade 1937 till Värnamo och blev byggnadsarbetare. Han var med vid byggandet av viadukten och arbetade fö hos sin svåger Herbert Klausen

Sedan Augusta flyttat från stället har det använts som sommarbostad. Det har ett mycket vackert läge vid sjön

Ytterliggare efterforskningar gjorda av Anders Modig, (sonson sonson) till Carl och Lisa som även besökte Karlsbygget 2018-05-11.

Version, 20180709

Carl Magnus Samuelsson Alm och Lisa Petersdotter

Carl föddes på Mjöhult norrgård i Fryele den 26 september 1806 och döptes den 29 september. Föräldrarna var Samuel Johansson och Britta Catharina Amundsdotter. Dopvittnen var Jon Gummesson i Snackatorpet, Isak Svensson i Försebo och Carls moster Sara Catrina Amundsdotter i Tabergs qvarn (avser Bergs qvarn i Månsarp där hennes make Jonas/Johan Persson var mjölnare. Enligt husförhörslängderna bodde de i Gruvstugan).

Carl lämnar föräldrahemmet, då i Malmkärret, Hagshult, 1822 och flyttar som dräng till Svenarum. År 1829 kommer han som dräng till Långö Mellangård, Nydala. Han tar snart värvning som soldat vid Jönköpings regemente, Mo Härads kompani och kommer i januari 1830 till Långö soldattorp, Rote 84, där hans företrädare avlidit året innan. Han får soldatnamnet Alm.

I vigselboken för Nydala socken 1831 kan man läsa att utlysning för äktenskap skedde den 20 november och att vigsel ägde rum den 3 december mellan soldat Carl Alm och pigan Lisa Petersdotter. Lisa kom till Nydala från Svenarum, men föddes i Hultsjö socken den 24 april 1801, där hon växte upp i soldattorpet Högarör u Holm. Föräldrarna var soldaten Peter Jonasson Holst vid Calmar Regemente och Lena Månsdotter.

August Modig¹ beskriver i sin släktkrönika den unga Lisa som en särdeles vacker flicka. Enligt August kom hon från en familj från vilken också en av de tidigaste lekmannapredikanterna i trakten kom. Något stöd för detta har jag inte kunnat finna. (Däremot hittade jag en Pehr August Petersson som var "hempredikant" i Nydala på 1840-talet. Han blev senare, efter studier, komminister i Hökaberg. Något annat samband med Lisa än efternamnet och att de båda fanns i samma socken har jag dock inte hittat.)

Carl och Lisa fick sex barn: Johan Peter 4/8 1832, Anders Magnus 22/11 1834, Samuel August 16/1 1837, Sven Gustaf 2/10 1839, Johanna Lisa 17/11 1841 samt Carl Axel 6/5 1845. Lite mer information om barnen följer längre fram i texten.

Som soldat fick Carl Alm under åren flera kommenderingar utanför hemorten:

- kustbevakningen i Halland 1831–1832,
- arbetskommendering vid Göta Kanal 1832,
- arbetskommendering vid Trollhätte kanal 1840,
- kommendering i Skåne 1848. Förmodligen är denna kommendering föranledd av konflikten om Schleswig mellan Danmark och Preussen. Sverige och Norge ville visa solidaritet med Danmark och bl. a Jönköpings regemente mobiliserades delvis åren 1848–1850. År 1848 koncentrerade Sverige trupper till Skåne, däribland 92 man ur Mo härads kompani. (Einar Skillius *Mo Härads Kompani*)
- stadsgarnisonen i Malmö 1854. (Jönköpings regemente tjänstgjorde regelbundet som stadsgarnison i Malmö åren 1837 – 1857)

¹⁾ August Modig (1875-1939) var sonson till Carl och Lisa. Han utvandrade till USA och skrev en krönika med sina barndomsminnen

Vid generalmönstringen 1862 "begär och får Carl Alm avsked som gammal och sjuk, enligt läkarintyg." Han anmäldes genast till underhåll (gratial) och fick tjänsteomdömet "Utmärkt väl" efter 32 tjänsteår 1830–1862.

Under hela Carls aktiva soldattid bodde Carl och Lisa kvar på Långö soldattorp i Nydala socken. År 1862 flyttar makarna över till backstugan Karlsbygget. I skriften *Folk och fornt i Nydala* (www.nydala.com) kan man läsa att stugan fick sitt namn efter Carl Alm som själv uppförde den 1859 och odlade upp lite åkrar så att det gick att hålla en ko på stället. I husförhörslängden för 1861–1865 finns för Carl noteringen *icke arbetsför, vanför*. Vid Lisa står det *oförmögen till arbete*. Barnbarnet August Modig nämner i sin släktkrönika att Lisa blev invalid innan hon fyllde 50 år. Även om Carl vid denna tid kallas vanför i kyrkboken var han inte passiviserad. Från 1866 (möjligen redan 1860 om man ska tro *Folk och fornt*) till sin död 1890 tjänstgjorde han som kyrkväktare i Nydala kyrka. Det var en ganska lång väg från Karlsbygget till Nydala kyrka. August Modig minns sin farfar Carl från hans tid som kyrkvaktmästare (August föddes 1875). August skriver att Carl älskade sjön och drog upp mängder av fisk ur Ruskens vatten.

Från 1867 fick makarna i sin omvårdnad en fosterflicka, Maria Augusta Karlsdotter f 2/2 1862. Hennes föräldrar avled båda 1866 och Maria och hennes två syskon utackorderades av fattigvården. Maria blev kvar hos Carl och Lisa till oktober 1877 då hon flyttade till Vrigstad.

Den 2 mars 1890 dog Carl Magnus Alm, fd soldat och kyrkväktare, av ålderdomssvaghet. Han blev drygt 83 år gammal. Efter makens död flyttade Lisa Petersdotter som "Inhyses Enka" till sonen Sven Gustaf Fagell, nu f.d. distinktionskorpral, på Långö Södregård. Hon bodde där till sin död av ålderdomssvaghet den 23 januari 1894, nästan 93 år gammal.

Deras barn

1. **Johan Peter** föddes den 4 augusti 1832. Han lämnade hemmet som 18-åring 1850 och for till Hättebo i samma socken som dräng. Han flyttade vidare efter något år och kom till Byarums socken, först till Nöthult och senare till Taglarps Norregård. Därifrån flyttade han 1855 till Tofteryd där han arbetade på ett par olika gårdar, Hult och Ryd, de närmaste åren. Det tycks som om det mot slutet av den perioden blev ont om arbete i bygden och att Johan ville vidare. Båda åren 1856 och 1857 har han enligt noteringar i husförhörslängderna fått frejdbetyg till Stockholm. Han är dock inte utflyttad. År 1859 noteras att han är "utan tjänst" och vistas i Stockholm. Han tycks alltså tidvis ha bott i Stockholm innan han definitivt flyttar dit i oktober 1861. Hans första adress blir Besvärgsgatan 13 i kvarteret Bocken i Maria Magdalena församling på Södermalm. Huset finns fortfarande kvar, men gatan heter numera Brännkyrkagatan och kvarteret Stenbocken. I kyrkböckerna finns noga noterat i särskilda kolumner frejdbetyg och äktenskapsstatus. För Johan var frejdbetyget *ärlig* och under äktenskap noterades *ledig*.

Johan har nu lämnat dränglivet på landet för gott och blivit sockerbruksarbetare i staden. Det har funnits många mindre sockerbruk i Stockholm. Kanske fick han anställning vid det stora Tanto Sockerbruk som då var nystartat. Bruket låg intill Årstaviken under åren 1857 till 1956. Samtidigt med Johan flyttade en kvinna vid namn Fredrika Carolina Lund in på samma adress. Hon föddes i Linköping den 19 mars 1823. Föräldrarna var hovslagaren Anders Lund och hans maka Sophia Neppius. Fredrika bodde redan i Stockholm och kom närmast från Katarina församling. Huruvida Johan och Fredrika kände varandra sedan tidigare (Johan hade ju vistats en del i Stockholm) är okänt, men från denna tid kan man följa dem som ett par i kyrkböckerna och Stockholms

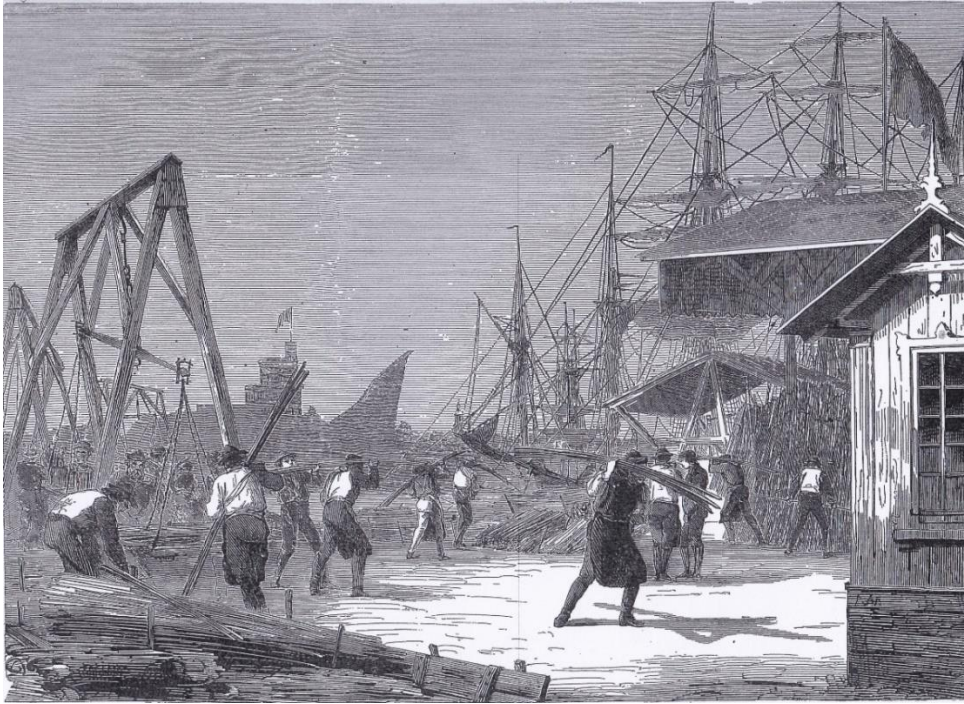
rotemannaarkiv. Fredrika tituleras omväxlande piga, jungfru, syjungfru och från 1865 fästevinna som torde innebära att Fredrika och Johan var förlovade/trolovade. De vigdes i Hedvig Eleonoras församling den 11 november 1877 av hovpredikanten Widén.

August Modig skriver att Johan fick en bra plats i Stockholm där han gifte sig och fick tre döttrar, Alexina, Anna och Pauline. Vid tiden för Augusts skildring levde dessa ännu och brevväxlade med amerikasläkten. Troligen var döttrarna adoptivbarn. I födelseböckerna anges för alla tre att föräldrarna är okända. Det fanns också fosterbarn i familjen, t ex Carl August Frisk som växer upp och sedan blir inneboende hos familjen och får anställningar som handelsbiträde och kontorsbiträde.

Familjen bodde inte länge på Besvärgatan 13 (1861-62), men höll sig de närmaste åren kvar inom Maria Magdalena församling: kvarteret Katrumpan vid Tavastgatan (1863-64), en kortare avstickare till kvarteret Draken vid nuvarande Maria Prästgårdsgata (1865) och därefter tillbaka till Tavastgatan men nu till kvarteret Skinnarviksberget, granne med kvarteret Katrumpan (1866-67). Döttrarna Alexina Charlotte och Anna Carolina föddes båda i Maria Magdalena församling, Alexina 1862 och Anna 1865.

År 1867 inträffar en större förändring för familjen. Johan byter jobb och blir järndragare (järnbärare) vid Stockholms järnvåg. Denna har ett par år tidigare flyttats från Järngraven intill Slussen och ut till Djurgården och det då nedlagda Djurgårdsvarvet. Familjen flyttar till Hedvig Eleonora (Ladugårdslands) församling på Östermalm. Även Fredrika byter arbete. I församlingsboken antecknas 1869 att hon "idkar handel i bod". I april 1867 föds Johanna Pauline i Hedvig Eleonoras församling och adopteras (liksom sina systrar som vi antar) av Johan och Fredrika. Åtminstone från 1868 är även Johanna upptagen i församlingsboken tillsammans med Alexina och Anna.

Johan blev alltså järnbärare i Stockholm. Järnbärarna var en liten men viktig yrkesgrupp som funnits i Stockholm från medeltiden fram till slutet av 1800-talet. Deras uppgift var att bära järn (i huvudsak stångjärn) från hamnen vid Mälaren i Stockholm via Stockholms järnvåg till Saltsjön varifrån det exporterades vidare ut i världen. Det var ett tungt arbete. Järnbärarna hade att bära långa stänger på 40 kg på sin ena axel (alltid samma) med en läderbit som skydd för halsen. Det var starka karlar som också var ålagda att biträda vid eldsvådor, fungera som polisbiträden vid befarade oroligheter samt bära lik såväl vid kungabegravningar som vid koleraepidemier. Flytten av järnvågen till Djurgården 1865 innebär att det var där Johan fick sin arbetsplats.

Nya Järnvågen på Djurgården (Bild från Ny Illustrerad Tidning 1869)

Familjen Carlsson bodde under åren 1867 – 1879 på olika adresser på dagens Östermalm (Kvarteren Jungfrun och Brandmästaren och gatorna Nya Kvartersgatan 11A o 44A (nuvarande Linnégatan), Jungfrugatan 11A, Kvarngatan 40C (del av nuvarande Artillerigatan) samt Kronkvarngränd 3 som låg mellan nuvarande Artillerigatan och Nybergsgatan i kvarteret Kronkvarnen). År 1879 flyttade man ut till Djurgården intill Johans arbetsplats. Deras adress blev först Falkenbergsgatan 4 i kvarteret Skeppsholmsviken 12, därefter hörnhuset Falkenbergsgatan 6/Allmänna gränd 8 i kvarteret Fyrkanten 7. Husen är idag borta och istället finns där nu en stor parkeringsplats mitt emot Gröna Lund.

Johan dog av blodträngning den 28 maj 1884 innan han hunnit fylla 52 år. Fredrika flyttade så småningom från Djurgården och bodde under åren 1888 – 1890 med sina döttrar på Grevgatan 36 och Linnégatan 63. Hon hade då även en fosterdotter, Edit Vilhelmina född 1884.

- Anders Magnus** föddes den 22 november 1834. Under åren 1851–1852 är han i husförhörslängden skriven bland sockenhantverkarna som dräng under sockenskräddaren. I Einar Skillius förteckning över soldater i Mo Härads kompani står han som skräddare. Kan han ha gått i lära hos sockenskräddaren i Nydala? Hur som helst så följde Anders i sin fars spår och antogs som soldat i Mo Härads kompani, rote 19 Fagerhult, Angerdshestra socken den 12 januari 1854. Det verkar dock som om han inte flyttade in på soldattorpet förrän 1857. Han gifte sig den 19 oktober 1856 med Johanna Catharina Larsdotter, piga på Långö Mellangård och född i Fryled den 4 februari 1832. År 1856 är båda skrivna hos Anders föräldrar på Långö soldattorp. I april 1857 flyttade de till Fagerhults soldattorp i Angerdshestra. De unga två väntade då barn och den 24 juli föddes Carl Oscar. Strax därpå kom katastrofen. Anders insjuknade och dog i rödsot (dysenteri) knappt två månader senare, den 22 september. Johanna flyttade tillbaka med sonen Carl till Nydala och inhystes hos svärföräldrarna i Långö soldattorp. År 1864 flyttade Johanna till Vrigstad där hon gifte om sig med torparen Johan Abrahamsson. Hon levde kvar i Vrigstad till 1914 då hon avled. Hon bodde då på fattighuset. Sonen Carl Oscar Fagell växte upp i Vrigstad och gifte sig den 24 april 1880 med Ida Christina Johannisdotter f.25 november 1855. De fick sammanlagt nio barn under åren 1880–1899. Året 1888 blev ett sorgear, då förlorade makarna sina tre förstfödda. Den

6 januari dog Emmy f. 1885 i difteri. Hon begrovs den 14 januari och samma dag dog hennes storebror Carl f. 1882, också han i difteri. Äldsta barnet, Johan f.1880, dog den 1 september i "Hjerninflammation". Ytterligare en son fick namnet Johan, men även han dog ung. Bara 15 år gammal omkom han 1915 genom drunkning. Av de nio barnen överlevde alltså fem till vuxen ålder. Carl Oscar Andersson Fagell dog i Bodafors 15 okt 1940 och Ida Christina Johannisdotter Fagell i Bodafors den 20 feb 1950.

3. **Samuel August** föddes den 16 januari 1837. Se särskild artikel om honom och *Johanna Chatarina Magnusdotter Böhm* vilka blev min farfar Johan Modigs föräldrar.
4. **Sven Gustaf** föddes den 2 oktober 1839. År 1858 lämnade han Långö och Nydala och for som dräng till Vrigstad. Han återkom året därpå och antogs samtidigt med brodern Samuel August den 4 oktober 1859 som soldat i Mo Härads kompani. Det var alltså tre av Carl Alms söner som valde soldatyrket liksom fadern. Sven blev placerad på rote 128 Göshult i Åsenhöga socken. Han fick samma soldatnamn som sin avlidne bror Anders Fagell. Sven var på läger i Skåne samma år som brodern August 1860. År 1862 förflyttades han till rote 84 Långö i Nydala där han efterträdde sin far Carl Alm. Året därpå blev han kommenderad som fångbevakning på Varbergs Fästning. Den 26 november 1864 vigs han med Lena Stina Andersdotter född den 19 oktober 1843 i Valkö, Nydala. Han hamnar på underbefälsskolan på Malmen 1869 och gör sedan underbefälskarriär som vice korpral 1870, korpral 1875 och distinktionskorpral 1885 (motsvarade furirsgraden som infördes 1915). Sven och Lena flyttade omkring 1876 från soldattorpet till ett eget hemman på Långö Södergård. Sven och Lena Stina fick tillsammans tio barn, varav fyra dog i späda ålder. Lena själv dog den 19 okt 1884 i barnsängsfeber i samband med att det tionde barnet föddes. Tre av barnen utvandrade till Nordamerika. Sven gifte om sig 1889 med änkan Sara Katrina Johannisdotter (f.8 maj 1839 i Vrigstad) som hade två döttrar från sitt tidigare äktenskap. Den 30 december avslutades Svens soldattjänst efter 30 år. Han var nu 50 år och fortsatte som hemmansägare på Långö Södergård (1:3 Storlycke) där också modern fick en tillflykt de sista åren av sin levnad. Hustrun Sara avled den 25 juni 1901. Sven insjuknade och dog i *Kräfta* (Cancer) 1908. En av döttrarna, Johanna Albertina gift med Oscar Pettersson, bodde i Hvarf (Varv och Styra) i Östergötland. Troligen fick Sven tillbringa sin sista tid i deras omvårdnad. Han dog 68 år gammal den 28 mars 1908 i Hvarf och begrovs den 7 april i Fifvelstad, Östergötland.
5. **Johanna Lisa** föddes den 17 november 1841. Om Johanna skriver August Modig bara helt kort att "Johanna, den enda flickan gifte sig och fick många barn". När hon var 23 år gifte hon sig med drängen Jonas Peter Johannesson från Svensbygd. Vigseln ägde rum i Nydala på nyårsafton 1864 och paret bosatte sig i Svensbygd, till att börja med på gården som brukades av Jonas far. Makarna fick mycket riktigt många barn men tragiken slog till när Johanna dog i samband med det åttonde barnets födelse den 28 april 1884. Den lilla dottern överlevde bara några månader till den 9 juni.
6. **Carl Axel** föddes den 6 maj 1845. Han blev bara 12 år gammal. Den 7 september 1857 dog han i en rödsotepidemi precis som sin äldre bror Anders Magnus några dagar senare (se ovan). Rödsot eller bacillär dysenteri är känd sen äldsta tider, näst pesten har den varit Europas kanske mest förödande farsot, i synnerhet under krigstider. I Sverige härjade den våldsamt på 1700- och 1800-talen. Under åren 1808 - 1813 avled 50 000 människor i denna sjukdom, 1851 - 1860 avled 26 000 (Källa: Helena Wikman, Anbytarforum).

Anders Modig, sons sons son till Carl och Lisa